

23. juli 2024

UKA2024/81

Inatsisartut Suleriaasianni § 36 malillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik imaattumik siunnersuuteqarpunga:

Nunasiaataasimanerup kingunerani tarnikkut kingunerluutit anigornissaannut periusissiamik inerisaasoqarnissaa pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut

(Inatsisartunut ilaasortaq Najaaraq Møller, Siumut)

Ukioq kingulleq ukiakkut ataatsimiinnitsinni ajutoorsimasoqartillugu kingunerluutit pillugit maani Nunatta ataatsimiittarfissuani siullermeertumik nunasiaataasimanerup kingunerisaanik kingunerluutit eqqartorpagut. Tupinnangitsumik partiinit amerlasuunit tunngavilersuutigineqartut assuarineqarput allaallu kalaallit ilisimatuut misissuinerminni saqqummiussaata assuarineqarlutik, ilumuunnginneraasoqarluni.

Taannaannanguup ersersippaa qanoq oqaluttuarisaanitsinnik inuiaqatigiinni paasisimasagut amigartiginersut. Qujanartumilli nunaqqatigut massakkut ph.d.-liorratereersimalerput arlallillu suli nutaanik paasisanik ulikkaarlutik ph.d.-liatik ingerlappaat. Nunaqqatigut ph.d.-liornikut ph.d.-liortullu, ilaat ilisimatusarfimmi ilaallu SDU-mi, ilaat Aalborg universitetimi, ilaallu allarluinnarmi paasisaat maani inersuarmi ataqinangaartumi upperineqaratillu assuarlerneqarsinnaammata eqqarsaammernartorujussuuvuq. Neriuppunga taamatut oqalussimaneq utertinneqarluni piumaartuq, tassami taakku uatsinnit annertunerujussuarmik ilisimasaqarmata, data-llu tutsuiginartut atorlugit suliaqartuummata, kalaallinut inuiannut sullissillutik pimmita, pitsaasuinnarmik sunniinissartik pillugu, qujarutigingaarlutik paasisaat tikilluaqqusussaavagut.

Massakkut inuusuttut assigiinngitsut Nunatta kangiani ph.d.-liornerminnut atatillugu misissuipput, taakkulu ilisimatusarnerminnik oqaluttuaat assorujussuaq tiguartiffigaakka. Tusarparpummi uagut kitaamiit kangianiittut danskit 1721-miit 1979 tikillugu pissuserisaat assigalugit nunasiaateqarfigalugillusooq pissusilersorfigigivut, meeqqat atuarfiini soraarummeerni oqaatsitigut unammillertillugit kitaamiusut, eqqarsartaatitsinnit kangiani inuiaqatigit nalikinnertut isigisarivut assigiinngitsullu naqisimanninnermik imallit pigigivut.

Paasisarmi unaammat, kangiani aatsaat 1800-kkut naajartornerinni danskinngorsaaneq aallartissimasoq, 1920-kkunnili aatsaat nalunaaqutaq taakkununga ilinniutigineqarsimasoq, malissinnaanngimmassullu KGH kangiaminut tulluarsartariaqalersimasoq. Tassa imaappoq, kingusinnerusukkut danskinngorsagaapput kangianiittut. Upperisatoqaat qanittunnguami aatsaat piiarpagut, inuusaasiat qanittukut aatsaat kitaamiunngorsarpagut. Piumaffigaavullu uagutsitut pissuseqassasut, oqaaseqassasut inuusaaseqassasullu. Taamatorluinnarlu Inughuit Avanersuarmiut pivagut. Eriaginngilugut inunnit ikitsunnguanit oqaaserineqartut, periarfissinngilugut atuartsissutinik sananissaannik, periarfissinngilugut kulturikkut eriagissanik katersitinnissaannut, periarfissinngilugut qanoq inuusaaseqarnissaminnik oqaasertalersuinissaannik.

Nunasiaatigineqarsimanerup ilaatigut tappingersissimanerpaatigut? Isumaqataagussi, qanormita tamanna anigorneqarsinnaava?

Puigussanngilagut maani kitaani suli aamma kingunerluutinik peqaaqigatta. 1960-it kingunerani pisut annertoorujussuit inuiaat kalaallit annertuumik tarnikkut kingunerluuteqarfigisimasaat ullutsinni atuuffeqartoq inuuffigigatsigu, tamanna assortorneqarsinnaanngimmammi.

Partiit ilaasa siorna kalunnersuagut peerlugit siumut isiginissatsinnik noqqaapput, Siumumiilli isumaqanngilagut oqaannarluni suna tamarmi qatsorsinnaasoq. Piumassuseqaraluaraanniluunniit inuunermi misigisat sakkortuut imaaliallaannaq qaangerneqarsinnaanngitsut ilisimaareqaarput.

Taamaammat inuiaqatigiit tarnikkut peqqissusaat pitsaanerpaamukartinniarutsigu, Siumuminngaanniit isumaqarpugut Saammaasseqatigiinnissamut Ataatsimiititaliarsuup innersuussutai arfineq marluusut Naalackersuisunit timitalersorneqarnissaat aallartissasoq. Taakkumi ukiuni arlariinni suliaat qatangiinnartissinnaanngilagut, pingaaruteqarluinnarporlu Naalagaaffinngornissatta tungaanut ilutigisaanik inuiaat kalaallit tarnikkut peqqissusermut aqutissiuunneqassasut, sutigut tamatigut.

Oqallilluarisi.